

YAPON MUMTOZ ADABIYOTIDA SUV VA U BILAN BOG‘LIQ TUSHUNCHALARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI

Haydarova Umida

Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Yapon mumtoz adabiyotining eng nodir namunasi hisoblanmish “Genji ertaklari” asarida suv va u bilan bog‘liq tushunchalar ko‘plab o‘rinlarda qo‘llangan bo‘lib, ular qo‘llanish chastotasi va ifodalab kelayotgan ma‘nosiga ko‘ra turlicha ekan tahlilga tortilgan.

Kalit so‘zlar. “Genji ertaklari”, “suv”, sema

ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ И КУЛЬТУРНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВОДЫ И СВЯЗАННЫХ С НЕЙ КОНЦЕПЦИЙ В ЯПОНСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ

Хайдарова Умида

преподаватель Ферганского государственного университета

Абстракт. В произведении «Сказания о Гэндзи», считающемся редчайшим образцом японской классической литературы, во многих местах использована вода и родственные ей понятия.

Ключевые слова. «Сказки о Гэндзи», «вода», сема

LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS OF WATER AND RELATED CONCEPTS IN JAPANESE CLASSICAL LITERATURE

Haydarova Umida

teacher of Fergana State University

Abstract. In the work «Tales of Genji», which is considered the rarest example of Japanese classical literature, water and related concepts are used in many places. drawn.

Keywords. «Tales of Genji», «water», sema

Kirish. “Genji ertaklari” xalqaro miqyosda e’tirof etilgan va jahon adabiyotining ko‘plab murojaat etiladigan tadqiqot mavzularidan biri hisoblangan, tarixiy birinchi va ayol kishi tomonidan yozilgan romandir. Bugungi kunda “Genji ertaklari” ingliz kanyonida mavjud Shekspir asarlarining barchasiga teng bo‘lgan joyni egallab, yapon ommaviy madaniyatida, animatsion ishlarda va bosma multfilm rassomlari uchun cheksin ilhom manbayi sanaladi. Ming yil muqaddam qirolik oilasi va uning qirolichalari, kanizaklari va ularga xizmat ko‘rsatuvchi ayollardan iborat auditoriya haqida ma’lumot beruvchi ushbu asar zamon va mankonga qaramasdan o‘z qadr-qimmatini yo‘qotgan emas. Ushbu asar yapon tarixi, madaniyati va dini uchun aniq bir oynadir va ushbu asar nikoh, ayollarning roli, muloqot usullari va estetika kabi turli mavzularda madaniyatlararo taqqoslash uchun kuchli tadqiqot materiali vazifasini bajaradi[1].

Ushbu asar yapon va jahon olimlari tomonidan ko‘plab o‘rganilgan. Xususan, Tanaka Takaaki “Genji ertaklari”dan amalga oshirilgan iqtiboslar, parchalar va ularning xitoy va yapon adabiyotida amalga oshirilishiga oid[2], Kin Kentei asarda uchraydigan arvoqlar bilan bog‘liq 53ta o‘rinni tanlab tahlilga tortadi va “shayton”, “do‘zax” kabi nomlarni ham ular bilan qiyoslab tadqiq qiladi[3], John T.Carpenter Heiyan davrida ayollar uchun kana kalligrafiya san‘at[4], Melissa McCormick shahzoda Genjining rasmlari xususiyati[5], Kyoko Kinoshita asarda rivojlanayotgan ikonagrafiya[6] kabi sohalarda tadqiqot olib borganlar.

Yanping Wan “The language of love in tale of Genji” nomli ilmiy ishida Genji ertaklari

asarida uchraydigan, vaka janrida yozilgan 795ta qisqa she'rlar orqali ifodalangan Genjining sevgisi haqida so'z yuritib, boshqa asarlarda ko'zga tashlanmaydigan rangli metaforalar yordamida sevgi tushunchasi yoritilgani tahlil qilinadi. Oq va qora ranglardan iborat sevgidan farqli o'laroq Genjining sevgisi Fujitsibo uchun "yashil sevgi"(yomg'ir, daraxt va tovu vositasida), Ugao uchun "qora"(burgut, tun, orzu va o'lim vositasida), Akashi uchun "zarg'aldoq"(sigir, meva, oqshom vositasida), Murasaki uchun "jigarrang"(ot, piramida va tog' vositasida), Tamakazura uchun "qizil" (she'r, quyosh, olov va yurak vositasida ifodalangan) sevgi sifatida vakalar orqali berilgan va turli vositalar orqali ushbu mavhum tuyg'ular aniq obyektlar yordamida yoritib berilgan[7].

Xie Xinran esa Genji ertaklarida "ideal ayol" mavzusi va uning asarda berilgan standartlari hamda yapon mifologiyasining asarga ko'rsatgan ta'siriga oid ilmiy ish olib borib, yapon mifologiyasida uchraydigan tabiat bilan bog'liq asotirlar, shamol, gul, qor va oy sahnalari buning yorqin dalili ekanini aytib o'tadi[10].

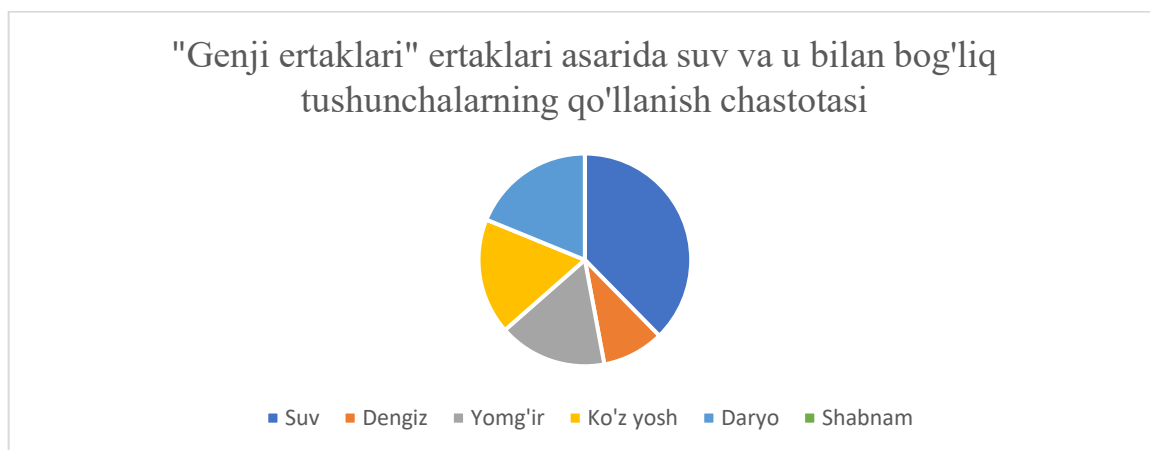
泊因,莫 ning ilmiy ishida Genji ertaklarida uchragan "yomg'ir" so'zi e'lon sifatidami yoki ma'lumot berish shaklida qo'llanganiga doir ilmiy ishni amalga oshirgan. Asarning ko'plab o'rinlarida ishtirok etgan "yomg'ir" so'zi tahlilga tortilgan va "yomg'ir" ishtirok etgan matn asosida, muallif ushbu peyzaj orqali keyingi qism nima haqida bo'lishiga ishora qilyaptimi yoki ma'lumot o'rnida keltirilyaptimi tendensiyasi asosida ilmiy tahlil olib brogan[11].

Asosiy qism.

Asarga nafaqat yapon olimlari orasida, balki jahon adabiyotshunoslik, tilshunoslik maktablarida ham asosiy tadqiq obyekti sifatida ko'plab murojaat qilingan bo'lib, ushbu maqolada yapon adabiyoti, din va madaniyatida suvga bo'lgan munosabatni aniqlash maqsadida "Genji ertaklari" asari tanlab olindi. Asarning T.Abe, K.Akiyama tomonidan 1994-yilda amalga oshirilgan tabdil va asl nusxasidan foydalanildi. Asar 469 betdan iborat.

Asarda qo'llangan suv va u bilan bog'liq tushunchalar, xususan, "suv", "okean", "dengiz", "daryo", "ko'z yosh", "vino", "quduq", "buloq", "shabnam" so'zlarining qo'llanilish ko'lamini quyidagi raqamlarni tashkil etdi: "suv"-147; "dengiz"-78; "yomg'ir"- 14; "ko'z yosh" – 15; "daryo" -78, shabnam- o'rinda qo'llangani aniqlandi[12].

Diagramma 3.

Tahlil va natijalar

Yaponiya suv bilan o'ralgan mayda orollardan iborat yagona davlat hisoblanib, ushbu millat madaniyati va adabiyotida suvga bo'lgan yuqori munosabatni kuzatish mumkin. Eng qadimgi adabiy manba sifatida aytiladigan "Kojiki" asarida "misogi" aql va tananing suv yordamida poklanishiga doir Shinto dinining an'anaviy marosimi haqida keltirib o'tilgan. "Genji ertaklari" asarida ham "suv" bilan bog'liq so'zlar ayrim o'rinlarda geografik hodisa, ayrim o'rinlarda diniy, madaniy belgiga ega element sifatida qo'llanilgan. Masalan, a) geografik hodisa va nom tarkibida:

大川水のゆほびかに思ふものゆうえ波の立つらん。

Ōkawa mizu no yuhobika ni omofu mono yū e nami no tatsu ran.

Okawa suvini ko'rib o'yladim, ko'tarilayotgan to'lqinlar nimadandir xabar bermoqdamikan.

Osaka shahrida joylashgan bu daryo sakura mavsumida juda ham mashhur bo'lib, dunyoning turli nuqtalarida ushbu joyga tashrif buyurishadi va qadimdan ushbu daryo kattalik va suvining to'lib oqishi bilan ko'plab asarlarda uchraydi.

普通の山の姿とか水の流れとか、自分たちが日常見ている美しい家や何かの図を写生的に面白く戻せて描き我々の近くにあるあまり高くない山を描く

Futsū no yama no sugata toka, mizu no nagare toka, jibun-tachi ga nichijō mite iru utsukushī-ka ya nanika no zu o shasei-teki ni omoshiroku namida zete kaki, wareware no chikaku ni aru amari takakunai yama o kaku.

Oddiy tog' va oqar suvlar, go'zal uylar hamda har kuni ko'rish mumkin bo'lgan go'zallikni ko'z yoshlar bilan chizamiz va yaqinimizdagi unchalik baland bo'lmagan tog'larni.

Ma'lumki, geografik jihatdan Yaponiya 70% tog'lardan iborat va suv bilan o'ralgan mamlakatdir. Shu bois ham oqar suv va tog'lar ularning kunlik hayot tarzida kuzatish mumkin bo'lgan tabiat hodisasidir.

庭に通した水の流れなどが地方官級の家としては凝ってできた自宅である。

Niwa ni tōshita mizu no nagare nado ga chihō-kan-kyū no ie to shite wa kotte dekita jitakudearu.

Bu bog'dan oqib o'tayotgan suv va puxta qurilgan uydir.

b) Inson ruhiy hissiyotlarini ifodalash vositasi:

たる物は、心にまかせてひときは目おどろかして、実には似ざらめどさてありぬべし。世の常の山のたたづまひ、水の流れ、目に近き人の家居ありはまげにと見えなつかし

Taru mono wa, kokoro ni makasete hi toki wa me odoroka shite, jitsuni wa ni zara medo, sate arinubeshi. Yonotsune no yama nota Tadzu mahi, mizu no nagare, -me ni chikaki hito no kakyo ari-sama, -ge ni to mie, natsukashiku.

Qo'yilgan narsalarni qalbga bo'ysundirib, ko'zni hayratda qoldirish mumkin, lekin haqiqatda o'xshashi yo'q. Tik turgan tog'lar, oqayotgan suvlar va odamlarning uylarini ko'z oldimga keltirib, sog'inch tuyaman.

Bu o'rinda qo'llangan suv so'zi dunyoning o'zgaruvchanligi va vaqt o'tishi hamda hissiy go'zallik, qulaylik tuyg'usini berib, shoirning qalbini junbushga keltiruvchi tabiatning muhim hayotiy unsuri sifatida tasvirlangan[13].

「きよてこの女の家はた避きぬ道なりければ、荒れたる崩れより池の水かげ見えて、月だに宿る住み処を過ぎむもさすがにておりはべりぬかし。

Ki' tote, kono on'na no ie hata bi Kinu michi nari kereba, aretaru kuzure yori ike no mizu-kage miete, tsuki dani yadoru sumi sho o sugi mumo sasuga nite ori haberi nukashi.

Ki deb nomlanib, bu ayolning uyi tomon yurayotib, qulab borayotgan hissiyot orqali ko'ling suv soyasi ko'rinib, oyning niqobi va sababsiz o'tib ketadi.

Hovuz yuzasida aks etgan, kimsasiz hududdan ko'rinadigan oy nurining soyasi chuqur va sirli muhit yaratib, shoir ayol uyi, oy, suv aksini barobar qo'llab, yolg'izlik va sog'inch hissinini yaratishga urinadi.

はかばかしはさのたまふともかかる道に率て出でたてまつるべきかはと思ふにいと心あわたしければ、川の水に手を洗ひて清水の観音を念じたてまつりてもすべなく思ふ。

Hakabakashiku wa, -sa no tama futo mo kakaru michi ni ritsute shutsu de tatematsurubeki ka wa to omofu ni, ito kokoro Awa tata shikereba, kawa no mizu ni te o arai hite, Shimizu no kan'non o nenji tatematsurite mo, sube naku omofu.

Agar shoshayotgan bo'lsangiz, Sanotamafuni kesib o'tuvchi yo'lga chiqib, bayram o'tkazish kerak deb o'ylashingiz mumkin, lekin agar shoshilsangiz, daryo suvida qo'lingizni yuvib, toza suvda Kannon uchun duo qilishingiz mumkin. Men o'zimni nochor his qilyapman.

“Daryo suvida qo'l yuvish” iborasi ushbu o'rinda ruhiy tozalanish va poklanish ma'nosini

ifodalab keladi. Kanonga ibodat qilish uchun suv bilan poklanish deyish ham mumkin. Shimizudagi Kanonga ibodat yapon e'tiqodida ruhiy tinchlik va himoya istalganda amalga oshirilib, qiyin vaziyatlarda xudolar va Buddadan ilohiy himoya so'raladi. "Genji ertaklari" asarida qo'llangan "suv" so'zi bundan tashqari bir qator ma'nolarni ham ifodalab kelgan bo'lib, "poklik", "yolg'izlik" va "o'tkinchilik" ma'nolarda ko'p qo'llangani hamda juft so'z tarkibida ham uchragani aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Arntzen S. The heart of history: the tale of Genji. – Japan: Winter, 2005. -B. 169.
2. Takaaki T. "Genjimonogatarini okeru inyouni kenkyuu". – Japan: <https://ci.nii.ac.jp/naid/500000173684>.
3. Kentei K. "Genjimonogatarini okeru mononoke" . – Japan: Bunkakagakukenkyuuryo, 1999. – B. 123.
4. Carpenter J. Kana calligraphy and the tale of Genji. – London: Yale university press, 2019. B.27.
5. McCormick M. Beyond narrative illustration: what Genji paintings do. – London: Yale university press. B.43.
6. Kinoshita K. Evolving iconographies of the tale of Genji. – London: Yale university press. B. 57.
7. Wang Y. The language of love in tale of Genji.- Japan: Nagoya university, 2019. B.3.
8. Xeiran X. interpretation of the two dimensions of the tale of Genji. – China: Atlantis Press, 2021. – B.968.
9. 泊因, 莫. Genjimonogatarino ame: yokoku to shirase no shikake. – Japan: Hosei university press, 2021. – B.38-52.
10. <http://www.genji.co.jp/kensaku.htm> misollar ushbu saytdan olindi.
11. 鈴木 温子. 源氏物語における涼しき水の流れ. 日本2009. B. 21
- 12.